

Използване на пестициди, проблеми и как да подпомогнем устойчивото земеделие в България

PAN – Германия е част от международна мрежа на повече от 600 граждански организации, които се противопоставят на злоупотребата с пестициди и подпомагат устойчивото земеделие и екологичното управление на неприятели. PAN – Германия информира за рисковете от използването на пестициди и организира кампании за алтернативни решения.

Сдружение АГРОЛИНК е неправителствена, нестопанска организация. Неговата мисия е да подпомага устойчивото земеделие, да координира национална мрежа от фермери, произвеждащи по органичния начин, да подкрепя опазването на околната среда и прилагането на принципите за устойчиво развитие.

Fact Sheet
2004

Земеделието в България

България притежава добри природни ресурси за развитие на селското стопанство, включително едни от най-плодородните почви в Европа. Независимо от очевидните тенденции към намаляване на дела на земеделието в икономиката от 1997 насам, то остава водещ отрасъл в българската икономика с БВП за 20003 - 12.5 % (за 1998 – 18.8%, за 2000 – 13.9 %) и работещи в бранша 25 % от активното население на страната. Според различните официалните статистики земеделската земя възлиза на 6.2 – 6.4 милиона хектара, 48 % от територията на страната. Посочените данни обаче не представят максималните площи поради изоставените и необработвани земи. Смята се, макар и неофициално документирано, че около 30% от земеделската земя не се обработва. Около 69% от използваната земеделска земя е орна, 35% е заета с многогодишни култури и 28% са ливади и пасища.

През 90-те години на миналия век, от отрасъл основан на големи аграрно-промишлени комплекси, земеделието се преобразува в сектор на частни индивидуални стопани, кооперации и компании. Над 95% от земеделската земя е частна собственост, но съществува голяма разлика в структурата на частния селскостопанския сектор. Почти 74% от земята се стопанисва от малък брой (1% от всички) големи частни търговски или кооперативни предприемачи –

предимно производители на житни и технически култури. Средната използвана земеделска земя (ИЗЗ) на кооперациите е 6000 дка. В същото време огромната част от фермерите (99% от всички) произвеждат за собствени нужди.

Икономиката в селските райони се отличава с висока безработица, ниска ефективност, моносекторна структура и раздробена частна собственост. Тази

характеристика е валидна за 81% от българската територия и засяга 43% от населението на страната. Относителният дял на хората заети в земеделския сектор е 10.7%.

Разходите за храна в селата представляват 47.6% от приходите на хората, докато разходите за образование и развлечение са само 1.6%. Хората със средно образование в селските райони са едва 56.4%.

Използване на пестициди

Пестицидите остават твърди скъпи за повечето от фермерите при сегашните икономически условия. Много често те се прилагат по неподходящ начин и причиняват проблеми на резистентност. Например,

хербицидите се използват в повечето от районите с интензивните житни култури, но само най-евтините формулации съдържащи 2,4-D и МСРА. Следователно много от многогодишните плевели са незасегнати и са нарастващ проблем, докато други плевели развиват устойчивост към хербицидите (47 % от реколтите на пшеница и ечемик през 2000 бяха засегнати от плевели устойчиви на 2, 4 - D хербициди).

Преходът от държавна и кооперативна към частна собственост доведе до сериозни проблеми при упражняването на контрол на употребата на пестициди. С реструктурирането на земеделието се появиха много нови фермери и арендатори, много от които не проверяват срока на годност на препаратите.

Средната употреба на пестициди в периода преди 1989 година в България бе от 3 до 10 килограма активна съставка/ха/годишно и имаше голям интерес към нехимичните методи като например биологичен контрол. Употребата на пестициди много често доведе до локални проблеми със замърсяване на водата заради лошо съхранение, предозиране, неправилно пръскане или инциденти при пръскане.

Въпреки намалената употреба на пестициди след 1990 все още има голям риск от замърсяване на

активни пестицидни съставки са забранени. От пестицидите включени в Стокхолмската конвенция три не са забранени - мирекс, хексахлорбензол и токсафен. Фигура 1 показва схематично процеса на лицензиране.

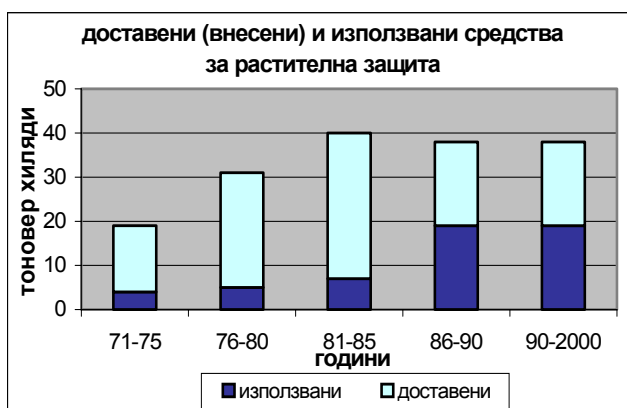
Статистическата информация за употребата на пестициди е протоворечива. Изчисленията за 1998 до 2003 са направени с предположението, че внесените и местните продукти, продадени на българския пазар са почти равни на използваните продукти. Докато Националната служба за растителна защита отчита разлика между внесените и използваните количества за периода от 1971 до 1985, то такава разлика не съществува от 1986 до 2000.

Въпроси свързани с използването на пестициди

В България все още се използват земеделски самолети, за да се пръска с пестициди и това причинява сериозни проблеми на съседните полета и пчеларството. Пръскането се прилага главно в североизточните райони на България в големи площи от хиляди декари монокултури от царевича, слънчоглед и пшеница. Сигнали за отровени пчели се регистрират всяка година.

През 2002 около Силистра само след едно пръскане 700 пчелни семейства бяха отровени и загинаха. Около Шабла и Каварна пчеларите загубиха почти половината от пчелите си след пръскане с пестициди. Отравянето на 1. 5 т пъстърва в река Вьча беше причинено от неподходящо съхранение на варели с остарели пестициди. Продуктите за растителна защита са частично субсидирани от централния бюджет. Всяка година, МЗГ разпределя заеми за покупката на химикали и торове. Тези фондове за 2001 и за 2002 са по 500 000 лв..

Един от проблемите е, че продължават да бъдат използвани стари сгради за съхранение и остаряла екипировка от частните фермери и производствата са често срещани. Тези химикали представляват сериозен риск за околната среда и човешкото здраве особено с допълнителните опасности от пожари и кражби (има много случаи, когато остарели химически препарати се преупаковат и предлагат за продажба).

почвата, най-вече когато се използват пестициди от частни фермери¹⁾, особено около складове за пестициди и местата използвани за смесване и приготвяне.

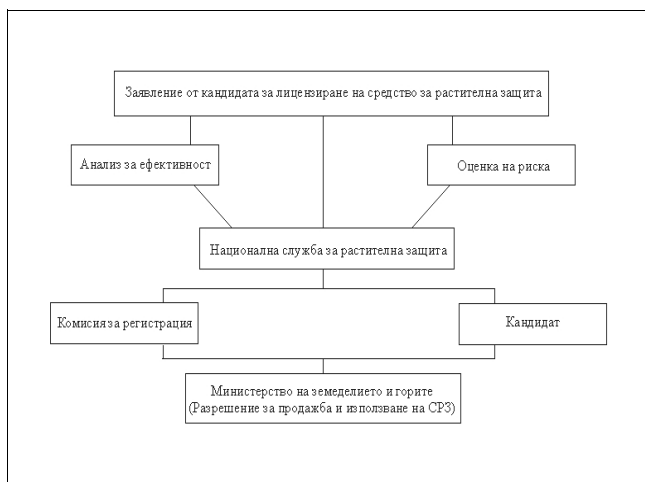
Общият брой на активни съставки на пестицидите, лицензирани за употреба в България е 193²⁾. 28

1) Балинова, А. (1998). Риск за околната среда от източници на пестициди в почвата

2) Национална служба за растителна защита

Общият брой на складовете за 2003 е 711 (69 от тях като ВВ кубове). Количеството на складираните отпадъци е 6, 631 т ³⁾. През 2001 е установено, че 35 % от складовете са в лошо състояние и представляват потенциален източник за замърсяване на околната среда. През 2003, 412 (57 % от всички) от съществуващите складове са несигурни.

Фигура 2: Институции отговорни за лицензиране на средствата за растителна защита

Към устойчиво земеделие

Българското земеделие все още функционира в изкуствена местна и международна обстановка, която подтиква естествените предимства в България - тежко субсидиране на аграрния сектор в Европейския съюз, големият брой български фермери, които не успяват да се покрият строгите стандарти на безопасност и хигиена на ЕС. Новият модел на Европейския съюз планира пренасочване на част от средствата към развитие на селските райони. Тази промяна на стратегията трябва да бъде взета под внимание още по време на преговорите за присъединяване. Нужен е консенсус на това, което ще направи България конкурентна в обединена Европа и начина за прилагане на Общата селскостопанска политика на национално и регионално ниво. Обществото смята за силни страни на България: неголемите стопанства, алтернативното производство, а не огромни "индустриализирани" ферми ⁴⁾.

³⁾ Executi³⁾ Изпълнителна агенция по околна среда

⁴⁾ ПРООН, Национален доклад за развитието на човека, 2003 (2004). Селските райони:

Преодоляване на неравнопоставеното развитие
Интегрирането на органичното земеделие, устойчивия туризъм и местните занаяти е най-устойчивият начин за развитие на селските области и хората, които живеят там. Политиците обаче имат друго мнение. Подкрепата на различни финансови програми е насочена главно към големите производители. Натискът за разпространението на генното инженерство е голям. България е една от малкото страни в Европа, където органичното земеделие не е подкрепено от правителството. Едва през 2001 МЗГ прие национално законодателство в областта на органичното земеделие и по-късно през 2003 акредитира първата сертифицираща организация. Няма национална стратегия за устойчиво развитие и няма Национален план за действие за органичното земеделие. Някои общини разработиха свой собствени Дневен Ред 21 и Стратегии за устойчиво развитие на селските райони, които са добър модел за други общини.

Основни цели за действия на НПО

Само няколко организации в България работят върху проблемите, свързани с пестицидите и главно във връзка с тяхната работа за устойчивото земеделие. Проектът "Национален профил на дейностите за използване на химикали" е финансово подкрепен от UNEP. Целите на проекта е да подсили и координира националния капацитет относно употребата на химикали и пестициди. Потенциалът за устойчиво/органично земеделие в България е голям и може да бъде осъществен чрез активното участие на НПО.

НПО трябва

- Да работят усилено, за да се подобри сътрудничеството на всички институции занимаващи се с устойчиво земеделие – държавните и академичните институции, НПО, частния бизнес и медиите.
- Да подкрепят органичното движение в страната чрез обучение на фермери и повишаването на информираността на потребителите
- Да участват активно в процеса на взимането на решения и да създадат условия за намаляване на използването на вредните пестициди
- Да работят за изменение на начина на мислене на всички заинтересовани страни – фермери, консултанти, политици и обществото като цяло.

- да се постигнат тези цели е необходимо да се подтикне активното участие на жителите в селските райони, които трябва да осъзнаят, че успехът в бъдеще зависи от тях. Гражданските инициативи ще определят политиките и бъдещето на икономиката, културата и природата.

Връзки в страната

Законодателство свързано с използването на продукти за растителна защита:

- Закон за защита на растенията /ДВ бр.91 от 10.10.1997г. изм. ДВ. бр.90 от 15 Октомври 1999г., изм. ДВ. бр.96 от 9 Ноември 2001г./
- Наредба №1 за фитосанитарен контрол/ ДВ бр.82 от 1998г. изм. ДВ. бр.91 от 19 Октомври 1999г., изм. ДВ. бр.8 от 22 Януари 2002г., ДВ 28 28.Март 2003 / С тази наредба се въвеждат нормите на Директиви 77/93, 92/90 и 92/105.
- Наредба № 11 от 10 април 2001 г. за борба с бактериалното кафяво гниене по картофите, причинявано от бактерията *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi et al. / ДВ. бр.40 от 20 Април 2001г., изм. ДВ. бр.8 от 22 Януари 2002г./
- Наредба № 19 от 2 юли 2001 г. за борба с пръстеновидното гниене по картофите, причинявано от бактерията *Clavibacter michiganensis* (Smith) Davis et al. ssp. *sepedonicus* (Spieckermann et Kotthoff) Davis et al. /ДВ. бр.62 от 13 Юли 2001г., изм. ДВ. бр.8 от 22 Януари 2002г./
- Наредба № 20 от 2 юли 2001 г. за борба срещу рака по картофите, причиняван от гъбата *Synchytrium endobioticum* (Schilb.) /ДВ. бр.65 от 24 Юли 2001г., изм. ДВ. бр.8 от 22 Януари 2002г./
- Наредба № 32 от 9 юли 2001 г. за контрол на растения и растителни продукти, торове и хранителни среди и за изпитване, регистрация и контрол на продукти за растителна защита /ДВ. бр.67 от 31 Юли 2001г., изм. ДВ. бр.34 от 3 Април 2002г., попр. ДВ. бр.40 от 19 Април 2002г., попр. ДВ. бр.73 от 26 Юли 2002г./
- Наредба № 38 от 8 ноември 2001 г. за борба срещу листозавивачките по карамфила. /ДВ. бр.98 от 16 Ноември 2001г., изм. ДВ. бр.8 от 22 Януари 2002г./
- Наредба № 39 от 8 ноември 2001 г. за борба срещу картофените цистообразуващи нематоди. /ДВ. бр.99 от 20 Ноември 2001г., изм. ДВ. бр.8 от 22 Януари 2002г./
- Наредба за регистриране на продукти за растителна защита, приета с Министерско Постановление № 213 от 16. октомври 2002 (ДВ 93, 01 октомври 2002) в сила от 01 януари 2004
- Наредба № 37 на МЗГ от 26 септември 2002 за биологично изпитване за ефикасност и остатъчни количества на продукти за растителна защита и одобряване на физически и юридически лица за неговото извършване (ДВ 95р 05 октомври 2002)
- Наредба на МЗГ за условията и реда за етикетирание на продукти за растителна защита (ДВ 54, 13 Юни 2003) в сила от 01 януари 2004
- Наредба на МЗГ за регистриране на продукти за растителна защита за пазара (ДВ 93, 01 октомври 2002, изменена с ДВ 31 декември 2003), в сила от 01 януари 2005.

Отговорни министерства и организации:

Министерство на земеделието и горите, бул Христо Ботев 55, 1040 София

Тел.: + 359 2 98 511 254, www.mzgar.government.bg

Министерство на околната среда и водите, ул.Уилям Гладстон 67, 1000 София

Тел.:+ 359 2 940 6000, www.moew.government.bg

Министерство на здравето, бул. Ал. Стамболийски 39, 1000 София

Тел.: + 359 2 9811 830, www.mh.government.bg

Национална служба за растителна защита

Бул. Христо Ботев 17, 1606 София, тел.: + 359 2 9533 379

www.mzgar.government.bg/NacSlujbi/Nsrzk/Nsrzk.htm

Централна лаборатория за контрол на пестициди, нитрати, тежки метали и торове

Ул. Никола Мушанов 120, 1330 Sofia, тел.: + 359 2 8229 159

Изпълнителна агенция по околната среда

Бул. Цар Борис III 136, 1618 София, п.к. 251,

тел: + 359 2 955 90 11, <http://nfp-bg.eionet.eu.int/ncses>

Неправителствени организации работещи областта на устойчиво земеделие:

Сдружение АГРОЛИНК, бул. Янко Сакъзов 50, 1504 Sofia. Тел: + 359 2 8466 675, e-mail: agrolink@bgnet, www.agrolink.org

Сдружение Екофарм, ул. Родопи 125, 4000 Пловдив
Тел.: + 359 2 989 2785, skarov@au-plovdiv.bg

Фондация Биоселена, ул. Иван Вазов 47, 4300 Карлово

Тел.: + 359 335 92 038, E-mail: headoffice@bioselena.com

Сдружение за биологично пчеларство:

Тел.: + 359 888 358 650, e-mail: elbadd@internet-bg.net

Фондация Зеленият Бургас, ул. Шейново 24, 8000

Бургас, Тел.: + 359 56 842291, e-mail: greenbs@unacs.bg

Център за информация и обучение хо екология

Ул. Софроний Врачански 17 А, 1303 Sofia,

тел: + 359 2 989 2785, e-mail: ceie@itera.net

Публикувано от Мрежата за дейности свързани с пестицидите (PAN) – Германия в сътрудничество с АгроЛинк 2004

Автор: Светла Николова (АгроЛинк)

Издател: Сузана Смолка (PAN – Германия)

Pestizid Aktions-Netzwerk e.V. (PAN Germany)

Nernstweg 32, 22765 Hamburg, Germany

тел: 49(0)40-399 19 10-0, факс +49(0)40-390 75 20

e-mail: info@pan-germany.org, www.pan-germany.org

Сдружение АГРОЛИНК, бул. Янко Сакъзов 50, 1504 Sofia, Тел: + 359 2 8466 675, e-mail: agrolink@bgnet,

Разрешава се копирането на отделни части и цялата публикация, като е необходимо да се посочи източника, заглавието и автора.

Финансирането на проекта беше възможно благодарение на Rausing Trust (Великобритания) за което благодарим.